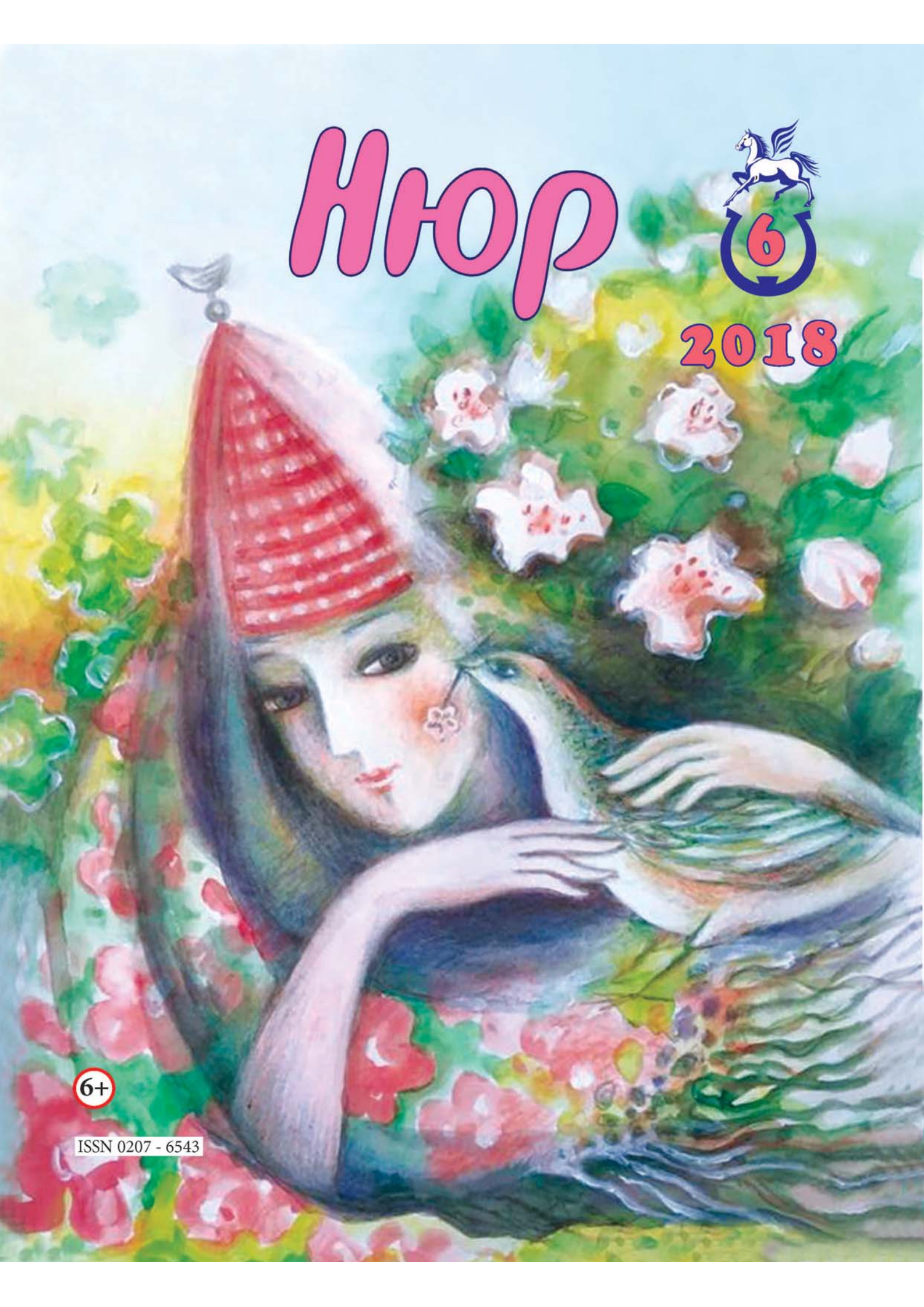

Нюор

2018

6+

ISSN 0207 - 6543

КЪУЛИ Къайсын

ЭНТТА ТЕРЕЗЕЛЕНИ ЖАЗГЪА АЧ...

Энтта терезелени жазгъа ач,
Къалай женгил учады къарылгъач!
Кёк чууакълыгъы, кырдык кёклюгю,
Жарыкъны, жылууну да кёплюгю.
Жаз бла бирге келгенди къууанч.
Энтта терезелени жазгъа ач!..
Бу кырдык жашилди, жашил нечик!
Жазгъа жюз алгъышым аны ючюн.
Бу кёк да не чууакъды, не чууакъ,
Азат къанатлыла учуп чыгъа,
Не жарыкъды, не жарыкъды бу жаз!
О, сабийлигимден келген ауаз!..

Акъкъызланы Якубну суратыды

Дмитрий ТРУБИН

ХУБОЛЧУКЪ БЛА БАЛ ЧИБИНЛЕ

Бир жол бир айыу бара болгъанды. Тюзюн айтханда, айыу угъай – хуболчукъ, айыу баласы. Да ма ол хуболчукъ агъачда айлана кетгенди да, бир ариу талачыкъгъа чыкъгъанды. Анда уа бир алапат юйчюкню – бал батманны кѳргенди. Къабыргъасында да уллу харфла бла «бал» деген сѳзню окъугъанды. Тюзюн айтханда, батманда аллай жазыу жокъ эди. Нек дегенде, анда бал болгъанын хуболчукъ алайсыз да ангылагъан эди. Ол, «татлы юйчюкню» тѳгерегинде айлана кетип, анга жууукъ жанлагъанды.

Андан ары айланганны магъанасы болмазын ангылап, айыу балачыкъ къолчугъун, тюзюн айтханда уа – ал аягъын бал батманнга сугъуп кѳргенди. Алай андан бал угъай, бал чибинле чыкъгъандыла. Тюзюн айтханда – бир чибин.

– Сен былайда не эте айланаса? – деп, сейир эте соргъанды чибин.

– Бош, – дегенди хуболчукъ. – Мында бал бар сунуп, къолуму андан сукъгъан эдим. Мында бал болмай амалы жокъду.

Бютюн бек сейир этгенди бал чибин.

– Да сенми жыйгъанса да аны? – дегенди ол.

– Угъай. Энди жыяргъа умут этген эдим, – дегенди хуболчукъ.

– Мында сен жыяр бал жокъду. Аны чибинле, гюлден-гюлге уча, эрттенден ингирге дери ишлеп, алай жыядыла. Сен а жыйгъан этмейсе – сыйыргъан этесе. Тюзюн айтханда уа – сыйыргъа умут этесе.

– Къалай-алай «умут этеме»? – дегенди хуболчукъ, арталда ангыламай чибинни айтханын.

– Да аны уа кесинг ангыла. Бусагъат эгешчиклерим учуп келселе...

– Не эгечлени юслеринден айта-са? – дегенди айыу балачыкъ.

– Аны уа бусагъат кёрюрге,– дегенди бал чибин, батманны жютю бурунчугъу бла кьагъа. Сора кертиси бла да батмандан бир бири ызындан чибинле чыгъа башлагъандыла. Кимини кьолунда дауурбас, кимини – сырыйнасы, кимини – жия кьобузу, гитарасы... Башхача айтханда – чибин оркестр жыйылгъанды да, согъуп башлагъанды. Сора аладан бири, чибиннге бурулуп:

– Не керекди мынга? – деп соргъанды.

– Балыбызны сыйырыргъа келгенди,– дегенди чибин.

– Сыйырыргъа угъай – жыяргъа,– дегенди хуболчукъ.

– Балны гюл талада жыядыла. Сен а батманнга узалып жыяргъа умут этгенсе. Алайды да,– деп, чибин эгешчиклерине бурулгъанды.– Къапханмы этейик, огъесе музыкабыз бламы кьыстайыкъ?

– Бу жол музыка бла кьыстайыкъ,– дегенди чибин. Сора аллай музыка башланганды, аллай. Терекледе чакыракъла окъуна шуулдай тебирегендиле. Быллай «концерт» а ким кёрген эди!

Айыу балачыкъ кьоркьгъан окъуна этгенди, кьачар умутха киришгенди.

– Музыкабызны жаратдынгмы? – дегенди чибинледен бири, аны абызырап тургъанын эслегенде.– Огъесе сен музыканы суймеймисе?

– Сюеме. Бир кесекчик. Сора... мен кете барайым. Анам сакълап тура болур.

– Бал а, бал? – дегенди чибин.

– Охо, артда чыгъарма бал жыяргъа да. Шендю уа юйюме барайым. Ансы анам кьайгъы эте болур.

– Охо, келе тур! – дегенни айтып, чибинле биягъы «концертлерин» башладыла.

Гуртуланы Элдар кёчюргенди.

КЕЧЕРУКЪЛАНЫ Байдымат,
къарачайлы назмучу

БАЛЛИ ТЕРЕГИМ

Къурмач жаулукъ къысханды
Голлю терегим.
Дух ийис да этеди
Балли терегим.

Бал чибинле, жызылдай,
Анга къондула,
Акъ чакъгъан бутакълагъа
Къонакъ болдула.

Келинчикча, ариуду
Балли терегим.
Мен къатында турама,
Жырлай жүрегим.

Бал чибинле бал эте
Ингир алада,
Къурмач жаулукъ къысаргъа
Кёзюм къарады.

Терегими сугъарсам,
Кёкге жетмезми?
Жаулукъчугъун ол манга
Саугъа этмезми?

Сур. Забакъланы Лейляныды

ФАХМУЛУ ТАУЛУЧУКЪЛА

Чыгырланы Мадина Хабаз школну 5-чи классыны окъуучусуду, кеси да «бешлеге» окъуйду. Окъууда жетишимлери ючюн, кеп махтау кыагыт бла саугъаланнганды. Мадинаны хунери бютюнда технологияны дерслеринде ачыкъланады. Анга «Цветочные фантазии» деген битеуроссей конкурсда алгъан диплому да шагъатлыкъ этеди.

Забакъланы Лейля сурат ишлеп къачан башлагъанын кеси да унутханды. Нальчик шахарны 20-чы школуну устазлары Лейляны бизге бек махтап жазгъандыла. Жетишимли окъугъаны бла къалмагъанлай, сейирлик суратла да ишлейди. Россейни кеп конкурсларында белгиленгенди. Кечерукъланы Байдыматны «Балли терегим» деген назмусуна сурат ишленгенди.

Чочайланы Ислам, беш жылы энди толгъан бызынгылы жашчыкъ, атны боюнуна минип, чаришлеге къатышады. Уллу болсам, жюз атым боллукъду дейди. Андан сора да, иги окъуп, Бызынги элими битеу жер жюзюне белгили этерикме дегенди бизни бла ушагъында.

Исламчыкъ, анасы бла почтагъа барып, «Нюр» журналны жаздыргъанды.

Анда болганма бир жыл мен да,
Чагып эди ол кёк эмен да,
Салкынында да олтурганма,
Сыра тарта да кеп турганма;
Киштик жомакъ айта манга да,
Сейир этгенме бек анга да.

«НЮР» ЖУРНАЛНЫ БАГЪАЛЫ ОКЪУУЧУЛАРЫ!

Бу окъугъаныгъызны юсюнден да,
журналда башха басмаланган затланы
юслеринден да оюмугъузну билдире
турсагъыз, бек ыразы этерик эдигиз!

Ёзге, сизни оюмугъузгъа кёре,
журнал неге бегирек эс бурса иги болур?

СЁЛЕШИГИЗ, ЖАЗЫГЪЫЗ,
БИЛДИРИГИЗ!

«Шуёрум, да бек омакъ
Айтылса да, бу жомакъ
Ётюрюкдю!» – дерсиз. Хоу.
Эслиге уа дерсди бу.

Александр ПУШКЫН

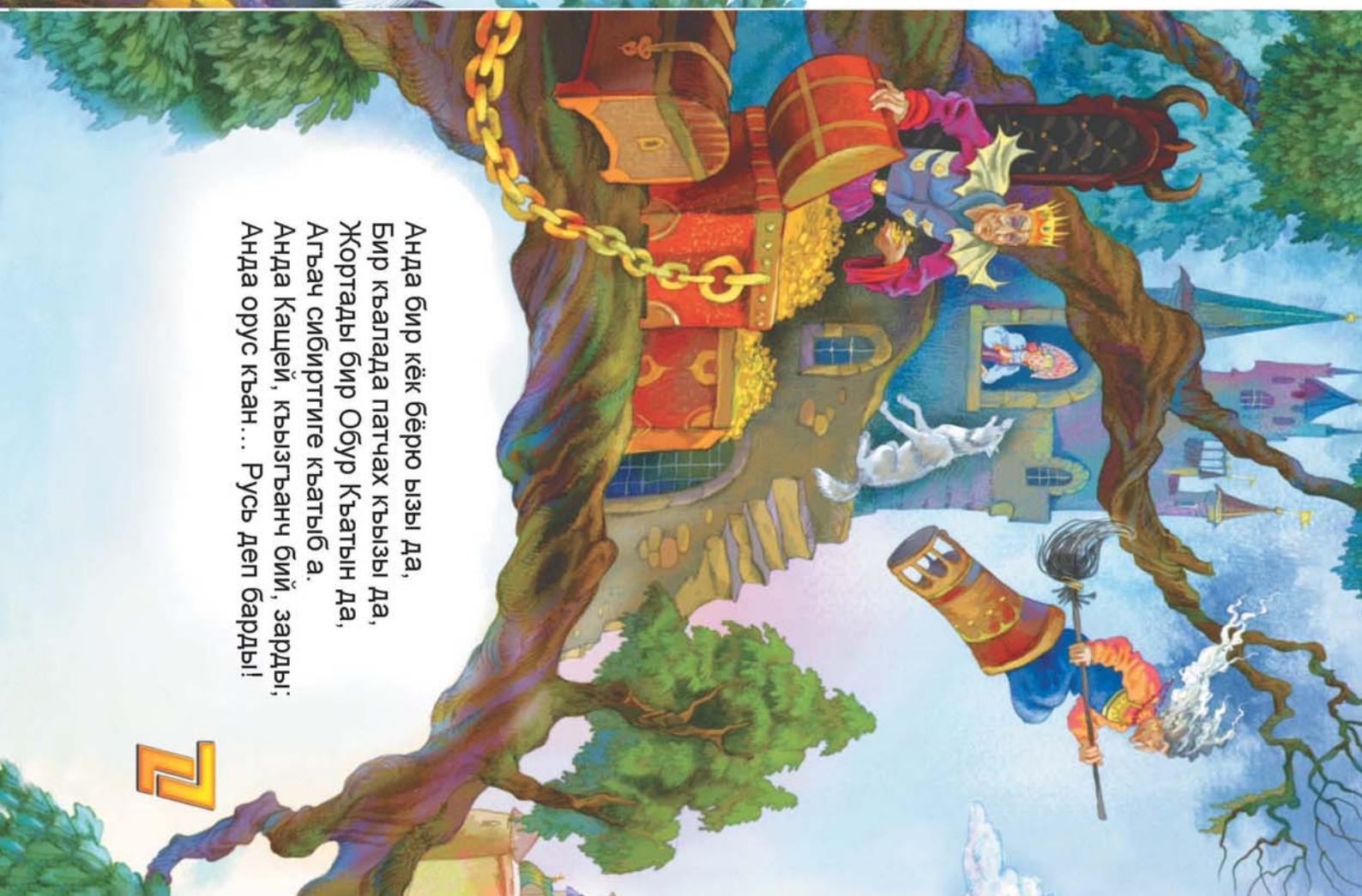
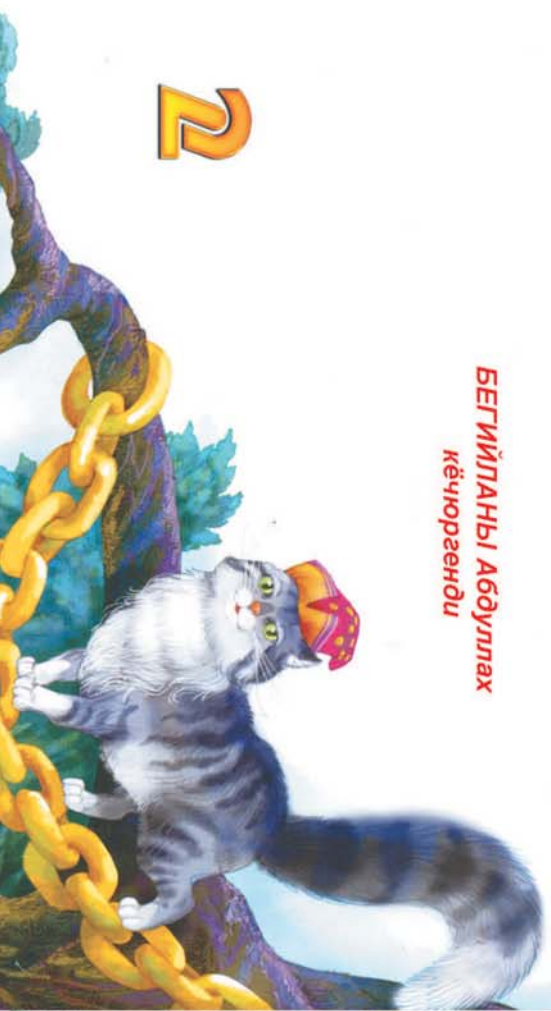
А.С. ЭДУШКОВ

ТЕНГИЗ ЖАГЪАСЫНДА БИР КЁЙК ЭМЕН

(С Лукморья дуб земляны)

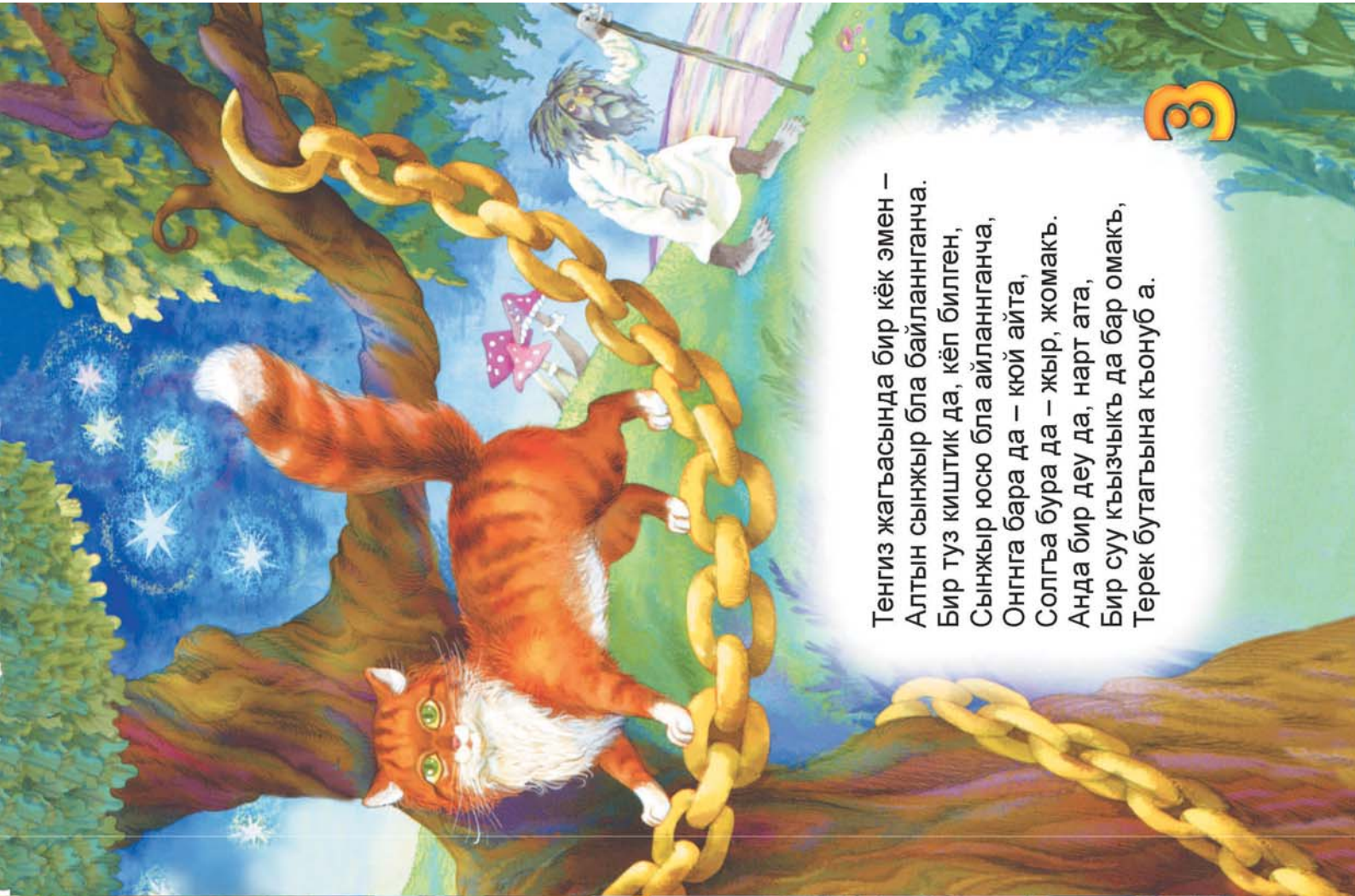
БЕГИЯНЫ АБДУЛЛАХ
Кёчюргенди

2

Анда бир кёк бёрю ызы да,
Бир кыалада патчах кылызы да,
Жортады бир Обур Кыатын да,
Агъач сибиртиге кыатыб а.
Анда Кашей, кызгъанч бий, зарды;
Анда орус кван... Русь дег барды!

2

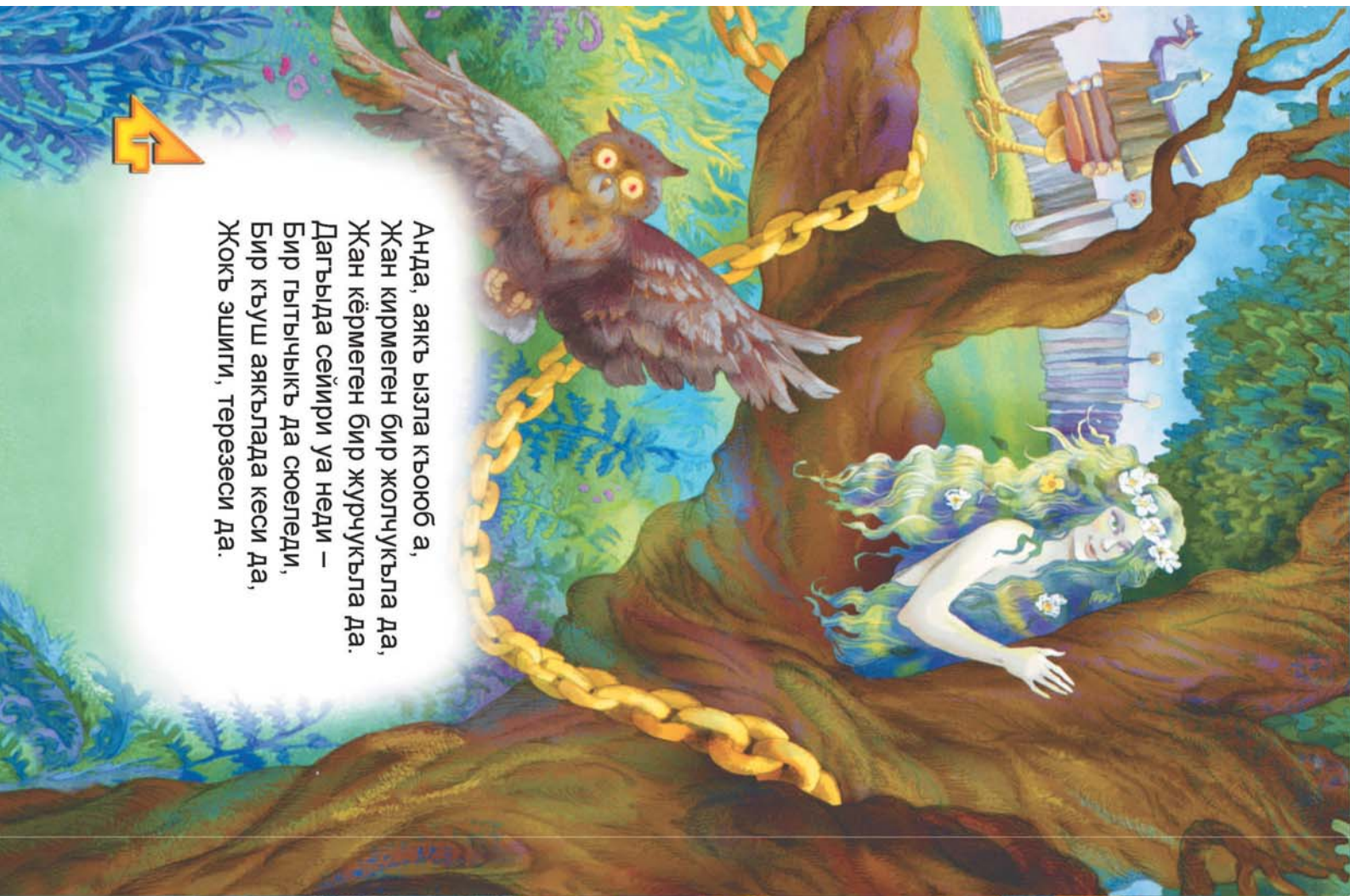
Тенгиз жагасында бир кёк эмен –
Алтын сынжыр бла байланганча.
Бир туз киштик да, кёп билген,
Сынжыр юсю бла айланганча,
Оннга бара да – кой айта,
Солгъа бура да – жыр, жомакъ.
Анда бир деу да, нарт ата,
Бир суу къызчыкъ да бар омакъ,
Терек бутагына къонуб а.

3

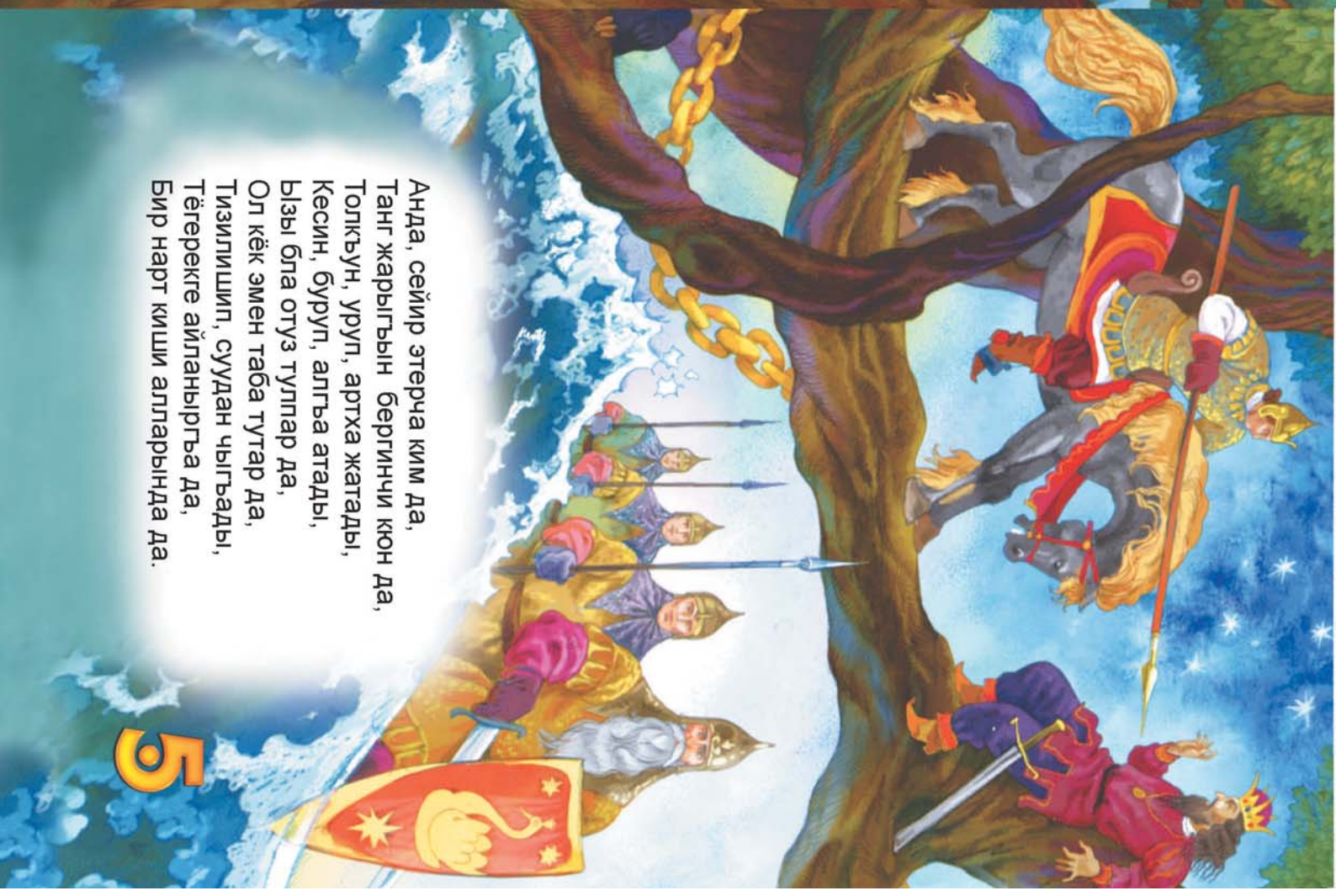
Анда бир бий улу, жетип,
Кюйсуз ханны жесир этеди.
Бир нарт, къара жинни жегип,
Кеси кесин безиретеди.
Ол жин да кёклени къачып,
Ол нарт да ызындан учуп,
Жинни сакъалындан алыб'а,
Халкы да сейирге къалыб'а.

6

Анда, аякъ ызла кыюуб а,
Жан кирмеген бир жолчуккыла да,
Жан кёрмеген бир журчуккыла да.
Дагыда сейири уа неди –
Бир гытычыккы да сюеледи,
Бир кыуш аякылада кеси да,
Жокъ эшити, Терезеси да.

4

Анда, сейир этерча ким да,
Танг жарыгтын бергинчи кон да,
Толкыун, урул, артха жатады,
Кесин, бурул, алгта атады,
Ызы бла отуз тулпар да,
Ол кёк эмен таба тутар да,
Тизилишип, суудан чыгырады,
Тегерекге айланыргы да,
Бир нарт киши агларынды да.

5

Багъалы сабийчикле, мен бу халкъ жомакъчыкъланы бир къауумун, къошхан, къоратхан да этип, кесибибизча сёлешдиргенме. Жомакъ – дуньяда аны бир зат да алышмазча байлыкъ шауданыды: туугъан жерге, ана тилге, маданиятха суймеклик шауданы. Аны ючюн сиз жомакъ окъуй турургъа керексиз. Ана тилибизде! Ёзге тил жомакъны тейри жарыгъын, фикир нюрюн, жюреклеригизге толу жаялмайды. Жаланда ана тил береди бизге ол зауукълукъну, огъурлулукъну, таркъаймаз да жюрек кючню.

ЖОМАКЪЧЫ ЧОККА АППА

Аппа ийнекге аш салгъанды, ынна уа — саугъанды.
Ата отун жаргъанды, ана уа от жакъгъанды.

Тышында къар, юйде уа жылы. Анам басады тылы:
Хычин этерикди бизге, от жагъада киштигизге.

Кюн таудан аууп кетгенди, ингир къарангы жетгенди.
Ингир а жомакъны заманы. Ким билмейди аны?

Аппа, туудукъларын тегерегине жыйып:
— Мен сизге жомакъ айтайым,
Бир угъай — кёп жомакъ.
Аланы мен бешикден тургъанымлы билеме.
Энди уа тишлерим тюшгендиле, бири да къалмагъанды, кёресиз.
Жомагъ а — ма-а — тил къыйырымда: ол сизге ашыгъады.
Мен аны аппамдан эшитгенме, аппам а аппасындан...

Алай эте, манга жетгенди. Андан бери кёп заман ётгенди,
Алай эсимдедиле жомакъла — узакъ ёмюрледен къонакъла.

Мен къарт болгъанма, жомагъ а — угъай.
Мен сизге жомакъ айтайым: бюгюн бирин, тамбла башхасын.
Ингир сайын бирер жомакъ болур бизге къонакъ.
Сиз а, балачыкъла, дауурсуз тынгылагъыз.
Тынгылагъыз да, магъанасын ангылагъыз,
Ангылагъыз да, эсигизде тутугъуз,
Аман къылыкъларыгъызны унутугъуз,
Жомакъланы уа — угъай.

Мен суйгенча суйюгюз, аяулу сакълагъыз,
Сиз да сабийлеригизге жомакълагъыз.
Алайды да, эртте-эртте...

БИРИНЧИ ИНГИР

ИШЛЕРГЕ СЮЙГЕН ГУТЧАЧЫКЪ БЛА ОЙНАРГЪА СЮЙГЕН КИШИУЧУКЪ

 йнаргъа суйген Кишиучукъ ишлерге суйген Гутчачыкъгъа келгенди да:

– Кел, Жагъа тюзге барып, чюйке ойнайыкъ, – дегенди.

– Да мен терек орунчукъла къаза турама сора уа, – дегенди ишличик.

– Нек къазаса да?!

– Алма терекчикле орнатырыкъма.

– Терекчикле орнатырыкъмамы?

Да нек орнатаса да?!

– Юч жылдан терекчиклерим алма этерле, биз а бал татдырып ашарбыз, – дегенди Ишличик.

Ойнаргъа суйген Кишиучукъ, чапханын бузмай, юлерине баргъанды. Баргъанды да, терек орунчукъла къазып башлагъанды. Къаза-къаза келгенди да, эрикгенди. «Юч жыл – ол асыры кёпдю!» – деп, кюрегин да алып, ойнаргъа кетип къалгъанды.

Юч жыл озгъанды.

Ишлерге суйген Гутчачыкъ кюз артында къызыл бишген уллу, татлы алмала жыйгъанды. Ойнаргъа суйген Кишиучукъну да чакъырып, къызыл бишген, уллу, татлы алмала бла сыйлагъанды, анга юлюш да чыгъаргъанды. Ойнаргъа суйген Кишиучукъ: «Юч жыл мындан алгъа мен да, эринмей, алма терекчикле орнатсам эди, ишлерге суйген Гутчачыкъгъа былай сукъланмаз эдим», – деп, бек чоъеж болгъанды.

Жаз башы жетгенди.

Биягъы ишличик терек орунчукъла къаза тургъанлай, ойнаргъа суйген Кишиучукъ келгенди.

– Кел, Жагъа тюзде бир кесек ойнап келейик, – дегенди.

– Заманым жокъду, ойнаргъа суйгенчик: кертме терекчикле орнатыргъа керекме, – дегенди ишлерге суйгенчик. – Бошасам, бара барырма.

Ойнаргъа суйген Кишиучукъ юйюне чабып кетгенди да, терек орунчукъла къазып тебирегенди. Къаза, къаза кетгенди да, эрикгенди.

– Юч жыл, ол асыры кёп туюлюмюдю? Айхай, кёпдю! – деп, ойнаргъа кетип къалгъанды.

Биягъы юч жыл озгъанды.

Ишлерге суйген Гутчачыкъ кюз артында терек бахчасында саппа-сары, таппа-татлы, жумушакъ бишген кертмеле жыйгъанды. Сора, ойнаргъа суйген Киштикчикни да чакъырып, саппа-сары, таппа-татлы, бишген кертмеле бла сыйлагъанды, анга юлюш да чыгъаргъанды.

Ойнаргъа суйген Киштикчик биягъы: «Юч жыл мындан алгъа мен да, эринмей, кертме терекчикле орнатсам эди, ишлерге суйген Гутчачыкъгъа былай сукъланмаз эдим, – деп, бек чоъеж болгъанды. – Келир жыл мен да терек бахча орнатмай къоймам!» – деп, къаст этгенди.

Жаз башы жетгенди.

Ишлерге суйгенчик бахчасында кюреше тургъанлай, ойнаргъа суйгенчик келди.

– Энди уа не кюрешесе? – дегенди ол.

– Энди уа хайыуа терекчикле орнатама. Юч жылдан терекчиклерим

хайыуа этерле, уллу, шатык хайыула.
Биз а бал татдырып ашарбыз, – дегенди чомарт ишличик.

Ойнаргъа суйген Киштикчик юйюне чабып кетгенди да, терек орунчукъла къазаып тебирегенди. Къаза, къаза кетгенди да, биягъы эрикгенди. «Хайыуа ашамай а кечиналмам!» – дегенди да, ойнаргъа кетип къалгъанды.

Биягъы юч жыл озгъанды.

Ишлерге суйген Гутчачыкъ тогъуз жылны ичинде уллу терек бахча ёсдюргенди. Ойнаргъа суйген Киштикчиг' а жангыз терек да орнаталмагъанды. Энди орнатырыкъ эсе да, къарт, къарыусуз болгъанды. Алай ишлерге суйген Гутчачыкъ ойнаргъа суйген Киштикчикни (энди ойнаялгъан да эталмайды ол) унутуп къоймайды: хар тирлик жыйгъаны сайын, бир иги юлюш чыгъарып, кеси элтип бериучюдю анга.

Энди ангылагъанды ойнаргъа суйген Киштикчик жашауу зырафына кетгенин. Алай кеч ангылагъандан не файда?

СУРАТЛАНЫ ТЮЗ КЁРГЮЗТ

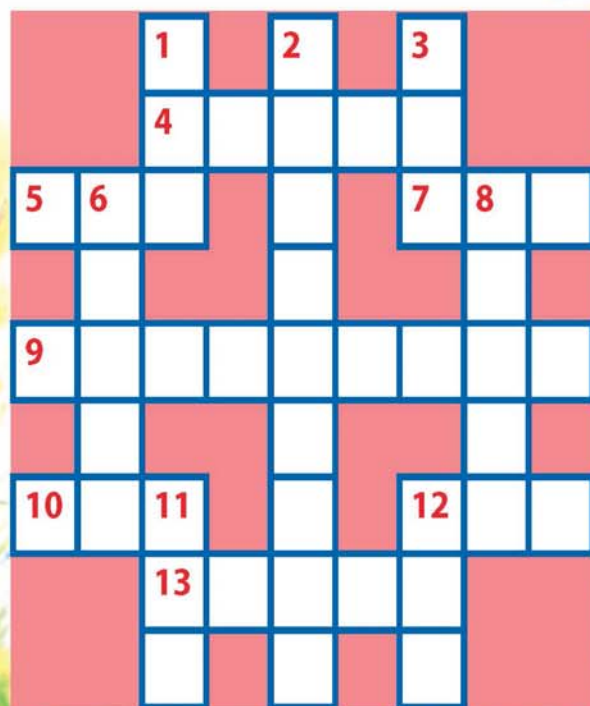
Бу уа жугьутурду.
 Къаягъа чыгъыб а,
 Сюрюуюн санайды.
 Тау аязчыгъы да
 Сакъалын сылайды.
 Къуллагъу былайды!

Энди быланы «уллу» атларын да айт.
 (Гюл, бёрк, таякъ, жумуртха.)

Билмеген затынгы билгенлеге сор.
 Соргъан айып туююдю, билмеген айыпды.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 4. Юй кьабьргьаланы башы бла салынган агъач. Арка (аркъа) деген да андан чыкьгъанды. 5. Элге бёрю кирсе, итле бары да не болурла? 7. Эр туугъан жерин унутмаз, ол а тойгъан жерин унутмаз. 9. Малкьар элни аты. 10. Ишинги заманында этмесенг, арда не болур? 12. Къышлыгъын этер. 13. Хар нени да неси болады?

ЁРЕСИНЕ: 1. Жаз келсе – кетер. 2. Аманны-игини ангылай башлагъан. 3. Жыйылып, таш болмаз. 6. «Аман атлы боладыла бир женгил» – Кязим кимлени юсюнден айтханды? 8. Шуёх болур ючюн, адамны неси келиширге керекди? 11. Ойнап айтылгъан зат. 12. Мияла табакъ кибикди.

5-чи (2018) санында басмаланган СЁЗБЕРНИ ЖАУАБЫ

ЭНИНЕ: 1. Бешбармакъ. 5. Ата. 7. Алан. 8. Чарх. 9. Ашы. 11. Кюкюреучю.

ЁРЕСИНЕ: 1. Чертлеуюк. 2. Нарт. 3. Макъырыучу. 5. Ана. 6. Ачы. 10. Шерф.

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 6–2018 г.

Выходит с января 1982 года

На балкарском языке

Учредитель:

Государственное казённое учреждение Кабардино-Балкарской Республики «КБР–Медиа»

И.о. главного редактора
А. А. САБАНЧЕВА

Редколлегия:

А. БЕГНОВ
М. БЕШПАЕВ
Т. БИТТИРОВА
Ж. ГУЗЕЕВ
Ф. МАМАЕВА
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и вёрстка
А. БОЗНЕВОЙ

Использованы иллюстрации из книги «Все сказки Пушкина». Москва. РОСМЭН. 2018

Свидетельство о регистрации ПИ № ТУ07 - 00124 от 11.01.2018 г. Управление Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по КБР.

Подписано в печать

05.06. 2018 г.

Выход в свет

30.06. 2018 г.

Формат 60x90^{1/8}

Бумага мелованная

Гарнитура литературная

журнальная рубленая

Печать офсетная

Усл. кр.-отг. 8.

Усл. печ. л. 2.

Уч.-изд. л. 2,7.

Тираж 2030 экз.

Заказ № 189

Индекс 73908

Стоимость одного номера по подписке через ФГУП «Почта Россия» – 13,87 руб.; за 6 месяцев – 83,22 руб.

Адрес редакции: 360017, г. Нальчик, пр. Ленина, 5. Тел.: 42-37-27; 42-14-19. agira.sabanchieva@mail.ru

Адрес издателя: 360017 г. Нальчик, пр. Ленина, 5. ГКУ «КБР–Медиа». Дом печати.

Отпечатано в типографии ООО «Тетраграф» 360000, КБР, г. Нальчик, пр. Ленина, 33

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленного электронного оригинал-макета.

МЕДИНАНЫ ХОРЛАМЛАРЫ

Медина дунягъа кюле-кюле келгенди дейди Гедуева Мединаны анасы Газаланы Зурияна. Аны алайлыгы ариу бетчигинде кёрюнюп турады.

Сегиз жылды толгъан Медина бек фахмулу сабийди. Алапат тепсей билгени бла ол саулай интернетге белгили болганды. Тепсерге аны «Балкарияны» жулдузу Жанатайланы Ирена юйретеди.

Кёп болмай болуп ётген сабий конкурсада уа Медина «Мини-мисс КБР» атха тийишли болуп, барыбызны да бек кёуандырганды.

Фахмулу къызчыкъ ана тилинден тышында орус тилде, къабарты тилде да бирча уста сёлешеди, ол а уллу аперимликди.

Жетишимлери бла алгъышлай, биз анга «Жашау жолунг жарыкъ болсун, ариу Медина!» – дейбиз.